

Koers houden!

Van groei via krimp naar bloei

Maastricht, oktober 2015
Wim Deetman
Frans Weekers

Voorwoord

In april jl. verzocht het vorige college van Gedeputeerde Staten van Limburg ons om 4 jaar na het advies 'Ruimte voor waardevermeerdering', samen met maatschappelijke organisaties, gemeenten en de provincie te reflecteren op de actuele demografische stand van zaken in Limburg. De opgave in Limburg is nog dezelfde. Met minder mensen het niveau van welzijn en welvaart behouden en zo mogelijk versterken. Het gaat niet om het bestrijden van bevolkingskrimp, maar om adequaat om te gaan met de effecten ervan. Thermen als 'waarde creëren' en 'perspectief ontwikkelen' staan daarbij centraal.

Sinds het rapport 'Ruimte voor waardevermeerdering' zijn er in Limburg flinke en goede stappen gezet. Dat blijkt ook uit diverse evaluaties die in 2014 zijn gedaan. Het komt er nu op aan om door te pakken. De grootste uitdaging daarbij is om de bestuurskracht en de doorzettingsmacht nu echt goed vorm te geven. Met name in de regio Zuid-Limburg. De transformatie van de regio naar die van een welvarende kenniseconomie is in gang gezet en wordt steeds meer opgemerkt. Bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden onderkennen de noodzaak en werken aan eenzelfde agenda. Maar het werk is nog zeker niet af. Er zijn stappen gezet samen met de Agendacommissie Zuid-Limburg. Maar de uitvoeringsfase waarin het transformatieproces zich nu bevindt, vraagt meer. Vrijblijvendheid in de regionale samenwerking maakt de regio kwetsbaar. In 'Ruimte voor waardevermeerdering' hebben we hiervoor al adviezen gegeven en daarom herhalen we ons advies uit 2012: organiseer mandaten en doorzettingsmacht voor de uitvoeringsfase. Weg met de vrijblijvendheid!

In juni en juli 2015 hebben we in een drietal grote, goed bezochte, bijeenkomsten gesproken met stakeholders. Ook voerden we diverse bilaterale gesprekken. Tevens is er overleg geweest met de Agendacommissie Zuid-Limburg.

Dit rapport is een meetmoment. Hoe hangt de vlag er op nu bij en waar zien we kansen om te versnellen en te versterken wat er al is? Zien we bedreigingen? En zien we nieuwe mogelijkheden? Kortom: Hoe houden we Limburg op koers en hoe houden we de vaart er in?

Oktober 2015
Drs. W.J. Deetman
Mr. Drs. F.H.H. Weekers

Inhoud

1.	AANLEIDING	4
2.	CONTEXT/HISTORIE	5
3.	CONSTATERINGEN	7
4.	AANBEVELINGEN	9
5.	DECENTRALISATIE-UITKERING EN PROVINCIEBIJDRAGE	16
6.	BIJLAGEN	18

1. AANLEIDING

Opdracht

Op 6 april 2015 gaven Gedeputeerde Staten van Limburg opdracht aan de commissie Deetman-Weekers om samen met maatschappelijke organisaties, gemeenten en de provincie te reflecteren op de stand van zaken in Limburg drie jaar na het advies 'Ruimte voor waardevermeerdering', waarin werd aangegeven dat er voor de provincie een belangrijke rol was weggelegd voor het versnellen van de transformatie-opgave en voor het adequaat omgaan met de effecten van bevolkingsdaling op de thema's economie, onderwijs, wonen en zorg.

Beoogd resultaat

Komen tot nieuwe afspraken met het Rijk om de demografische opgave in de komende jaren goed te verankeren in het Limburgs beleid en tot zijn recht te laten komen in de praktijk. De opgave in Limburg is nog steeds om met minder mensen het niveau van welzijn en welvaart te behouden en zo mogelijk te versterken. Het gaat niet om bestrijden van bevolkingskrimp, maar om het adequaat omgaan met de effecten ervan. Thermen als 'collectieve meerwaarde creëren', grotere interactie tussen alle betrokkenen en 'perspectief ontwikkelen' staan daarbij centraal. Limburg kan en doet al veel op eigen kracht, maar het is zinvol om goed aangehaakt te blijven aan landelijk beleid.

Aanpak

In de maanden juni en juli 2015 sprak de commissie conform opdracht van het college van Gedeputeerde Staten in een drietal grote bijeenkomsten en een aantal bilaterale gesprekken met vertegenwoordigers van woningcorporaties, de zorgsector, het onderwijs, het bedrijfsleven, gemeentelijke overheden, de rijksoverheid en de agendacommissie Zuid-Limburg, teneinde zich een zo compleet mogelijk beeld te kunnen vormen van een mogelijke vervolgaanpak van de transitie-opgave waar Limburg voor staat als gevolg van de effecten van de bevolkingsdaling. Al deze gesprekken vormen de basis voor deze rapportage (zie ook bijlage 1 en 2).

2. CONTEXT/HISTORIE

2009 Interbestuurlijk actieplan bevolkingsdaling Krimpen met kwaliteit (Mans/Dijkstal)

Actieplan waarin gemeenten, provincies en het Rijk gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor het aanpakken van de gevolgen van bevolkingsdaling.

2011 Ruimte voor waardevermeerdering (Deetman)

Provincie als bondgenoot, facilitator en (mede-)financier. Taak provincie: versnellen realisatie van de transformatieopgave: adequaat omgaan met de effecten van bevolkingsdaling. Opgave: Met minder mensen het niveau van welzijn en welvaart behouden en zo mogelijk versterken door waarde creatie gericht op innovatie en het benutten van kansen op basis van aanwezige sterke punten van de regio. Zowel voor het individu als het collectief.

2012 Een koers voor Limburg (getekend 07-05-2012 door minister Spies en CdK Bovens)

Partijen benoemen in dit convenant maatregelen om in te spelen op de gevolgen van de demografische ontwikkelingen in de Provincie Limburg. Partijen beschouwen het behoud van de leefbaarheid en een vitale economie in Limburg daarbij als belangrijkste doelstelling. De ambities en uitdagingen waarvoor Limburg staat, vereisen een forse transformatie in de economie, zorg en onderwijs, in huisvesting en in voorzieningen, die niet zonder groei in kwaliteit gerealiseerd zal worden. Deze transformatieopgave is gericht op het realiseren van een nieuwe, evenwichtige situatie die leidt tot een betere aanpak van de waardedaling van het huidige vastgoed en een flexibele structuur om voorzieningen te borgen. Op die manier kan Limburg de basis bieden voor een duurzaam vitale regio met een voldoende aantrekkelijk vestigingsklimaat om haar ambities waar te maken. Het realiseren van deze nieuwe situatie vereist innovatie, waarbij steeds gewerkt wordt vanuit de kracht die in Limburg aanwezig is. Het initiatief ligt bij de regio's en de Provincie, waarbij de lead ligt bij een bestuurskrachtige regio en de Provincie optreedt als facilitator. Het Rijk kan op onderdelen zoals uitgewerkt in dit convenant aangesproken worden in relatie tot het vraagstuk van bevolkingsdaling. Met deze tijdelijke bemoeienis wil het Rijk het proces ondersteunen.

2014 Grenzen aan de Krimp (Team Midterm Review bevolkingsdaling)

In oktober 2014 is onder voorzitterschap van Pauline Krikke, door het Team Midterm Review Bevolkingsdaling, het rapport Grenzen aan de Krimp opgeleverd.

Op verzoek van minister Blok is 5 jaar na ondertekening van het actieplan bevolkingsdaling 'Krimpen met kwaliteit' bekeken of de aanpak van de problematiek van bevolkingsdaling op koers ligt. Het advies van Krikke cs. aan de minister en de andere betrokken partijen is om, bij het vervolg van het actieplan, te focussen op de gebieden met huishoudensdaling en de aanpak door middel van een Rijksagenda Krimp in deze gebieden te intensiveren. Het team Krikke constateert dat in gebieden met huishoudensdaling een cumulatie van problemen optreedt die de slagkracht van regionale partijen te boven gaat en een intensieve interbestuurlijke aanpak vergt. In tegenstelling tot eerdere aannames breidt deze huishoudensdaling zich volgens Krikke c.s. niet uit als een olievlek over het land, maar blijft deze begrensd tot een beperkt aantal regio's, waaronder Zuid-Limburg.

2014 Kabinetsvisie naar aanleiding van de motie Barth c.s., de beleidsdoorlichting van het Programma Bevolkingsdaling & het rapport van het Team Midterm Review Bevolkingsdaling

Op 19 december 2014 reageerde het kabinet schriftelijk op de motie Barth, de beleidsdoorlichting van het programma bevolkingsdaling en het rapport van Krikke c.s. In het kader van het Programma Bevolkingsdaling zullen begin 2015 (nieuwe) maatwerkafspraken worden gemaakt tussen het Rijk en de

krimp- en anticiperregio's. Deze afspraken zijn bedoeld om de regionale aanpak van de krimpproblematiek verder te versterken. Daarbij worden ook de aanbevelingen van het team midterm review aan provincies en gemeenten betrokken. Ten behoeve van deze afspraken zijn de mogelijkheden van rijksondersteuning interdepartementaal in beeld gebracht. Regio's kunnen hieruit kiezen. Lopende afspraken tussen Rijk en regio in relatie tot bevolkingsdaling zullen eveneens een plaats krijgen in het afsprakenkader. Dat geldt ook voor afspraken in 'aanpalende trajecten', zoals het MIRT, GROS en regio specifieke programma's. Dit uiteraard alleen voor zover deze een relatie hebben met bevolkingsdaling. Dit alles met het oog op een doelmatiger en doeltreffender inzet van rijksinstrumenten. De door het Rijk aangeboden samenwerkingsagenda (in terminologie afwijkend van het advies van Krikke c.s., maar wel passend in dat kader) kan worden gezien als het openingsbod van rijkswegen ten behoeve van de in het voorjaar te houden gesprekken ter verkenning van de toekomst aanpak demografische ontwikkelingen in de diverse krimpregio's.

2015 Evaluatie convenant Een koers voor Limburg:

December 2014 / januari 2015: gezamenlijke evaluatie convenanten Groningen, Limburg en Zeeland (en BZK).

31 december 2014 liep het convenant 'Een koers voor Limburg', tussen het Rijk en Limburg af. Conform afspraak tussen partijen is het convenant in de periode december 2014 en januari 2015 geëvalueerd. De evaluatie geeft inzicht in de gestelde doelen, gekozen aanpak, geleverde inspanningen en bereikte resultaten van de convenanten en wat de betrokken partijen daarvan van elkaar kunnen leren. Tevens wordt een mogelijk toekomstperspectief geschetst.

3. CONSTATERINGEN

ALGEMEEN

- De demografische opgave in Limburg is nog steeds om met minder mensen het niveau van welzijn en welvaart te behouden en zo mogelijk te versterken. Het gaat niet om het bestrijden van bevolkingskrimp, maar om het adequaat omgaan met de effecten ervan. Dit proces van waardevermeerdering moet verduurzaamd worden;
- Limburg past niet in één mal, regionale inkleuring is en blijft vereist;
- Wij constateren dat met name in Zuid-Limburg in de uitvoeringsfase behoefte is aan meer bestuurskracht en doorzettingsmacht. Er zal minder vrijblijvend gestuurd en meer samengewerkt moeten worden op de samenhang tussen de programma's (cross-overs). Mandaten moeten goed geregeld worden. Beslissingskracht is vereist. Hiertoe dienen nu echt stappen te worden gezet. De adviezen hiervoor in het rapport 'Ruimte voor waardevermeerdering' zijn onveranderd actueel (zie p41 en 42 'Ruimte voor waardevermeerdering' Eindrapportage Adviescommissie Deetman Bevolkingskrimp Limburg februari 2011);
- Er moet krachtiger en meer samenhangend worden gewerkt. Dit kan door regionaal bindende afspraken te maken en door 'Europa' niet alleen te zien als mogelijke financier, maar als centraal thema en startpunt voor het denken en doen vanuit een activistische houding. De eerste stappen zijn al gezet om een meer complete en toekomstgerichte visie hierop te ontwikkelen (bijvoorbeeld ITEM en de Ontgrenzer). Het gaat er om nu stevig door te pakken en samen aan de slag te gaan met overheden, middenveld en bedrijfsleven over de grens. Een pragmatische aanpak is hierbij essentieel. Doen wat kan en je niet focussen op onmogelijkheden. Koppeling met Agenda Stad van het Rijk en bevordering van agglomeratievorming van de gemeenten in Zuid-Limburg met de steden in de euregio, om ook als gelijkwaardige gesprekspartner voor omliggende regio's te kunnen opereren, biedt hier verregaande kansen. Het is zaak om partner te kunnen zijn in de regio en in de mondiale economie: dat je wat te bieden hebt. Als je wat wil, zorg dan dat je zelf wat bent!;
- De in het convenant 'Een Koers voor Limburg' benoemde acties leiden nog niet allemaal tot direct zichtbare veranderingen. De effecten van het convenant zullen pas op langere termijn zichtbaar worden. Een lange adem is vereist en daarom is het zaak nu koers te houden;
- In Noord- en Midden-Limburg is men voortvarend bezig met acties voortkomend uit het startdocument en dialoogtafels;
- In Zuid-Limburg zijn acties voortkomend uit het convenant 'Een Koers voor Limburg' volop in uitvoering en succesvol. Door de successen ontstaat echter sleet op de triple helix. Partijen kiezen steeds vaker voor eigen plannen en aanpak. Cross-overs en doelgerichte interventies blijven daardoor achterwege en dat belemmert de ontwikkeling van de regio. Toch wordt er getracht een slag te maken door herijking; prioriteit aanbrengen in aandachtspunten en actielijnen. Daarbij zijn economie en arbeidsmarkt in toenemende mate thema's waar prioriteit aan wordt gegeven. Veelal wordt het onderwijs (beroepsonderwijs en hoger onderwijs) betrokken (triple helix/ Chemelot, Health Campus, Greenport Campus en Smart Services Campus);

Een uitzondering hierop vormt de stagnerende transformatie in de woningmarkt (minder sloop, geringe nieuwbouw, geen doorstroming, te weinig betaalbare woningen in de sociale sector, gebrekkige aanpak particuliere woningvoorraad en achterblijvende binnenstedelijke ontwikkeling). De sturing wordt nu exclusief geclaimd door de publieke sector. In de uitvoeringsfase zal dit anders moeten met actieve inschakeling van alle betrokkenen.

- De Limburgse politiek heeft gekozen voor een accentverschuiving in de prioriteitenstelling, met name richting grensoverschrijdende samenwerking. Dit betekent geen koerswijziging, maar het vasthouden van de ingezette koers en groeien in de aanpak om dit te bereiken. De onderliggende ambitie van de Koers voor Limburg wordt hiermee geprioriteerd: het kwalificeren en deelnemen in een Europese topregio. Alle partijen, maatschappelijk middenveld, bedrijven, gemeenten en regio's zien de kansen en unieke positie van Limburg hierin. Met de ontwikkelde programma's op de vier domeinen (economie, wonen, zorg en onderwijs) zijn goede aanknopingspunten gekozen om door te pakken.

4. AANBEVELINGEN

ALGEMEEN

Limburg neemt een centrale positie in binnen een grensoverschrijdende agglomeratie. In de kansentlassen (Atlas voor gemeenten 2013 / Ponds, Marlet en Woerkens) zijn de agglomeratievoordelen voor Limburg helder beschreven: een groter draagvlak voor voorzieningen, een bredere arbeidsmarkt, goede stedelijke verbindingen en een sterkere samenhang van natuur en landschap. Steden en platteland hebben elkaar nodig om krachtig te kunnen zijn. Voor heel Limburg liggen er kansen, of dat nou de stedelijke verbindingen met de grensoverschrijdende agglomeratie Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen, Aken, Hasselt/Genk en Luik zijn, of de oost-west gerichte as Eindhoven-Venlo-Ruhrgebied waarbij de agri- en logistieke sector de belangrijke dragers van deze grensoverschrijdende dynamiek zijn.

Limburg past niet in één mal. De uitdagingen, kansen en bedreigingen vergen een maatwerk aanpak. De verantwoordelijkheid voor het in standhouden van leefbare en duurzame woon- en leefgebieden met betaalbare woningen en sociale samenhang, waarbij actief burgerschap en ondernemerschap, wordt gestimuleerd, ligt primair bij de gemeentelijke overheden.

Advies 1: Regio's maak gebruik van de kansen die de Samenwerkingsagenda biedt

Wij adviseren gemeenten in Noord- en Midden- Limburg, in navolging van de regio Zuid-Limburg, op regionaal schaalniveau invulling te geven aan de Samenwerkingsagenda Krimp. Maak ruimhartig gebruik van alle zaken die het Rijk in de samenwerkingsagenda aanbiedt en maak daarbij vooral concreet waar hulp en ondersteuning nodig zijn. Wij adviseren de Provincie om de regio's hierin, bij behoefte, procesmatig te ondersteunen.

Heb er daarbij oog voor dat maatschappelijke organisaties, corporaties, investeerders en andere betrokkenen als volwaardige partners hun rol kunnen pakken. De rol van de Provincie en de Rijksoverheid moet hierbij dienend, verbindend en faciliterend zijn (bijvoorbeeld: aanjagen en ondersteunen van vernieuwende initiatieven en sociale innovaties op het terrein van herbestemming, duurzaamheid, ruimtegebruik en nieuwe vormen van stedelijke herverkaveling). Scholing, wonen en werkgelegenheid (vooral in het MKB) in combinatie met een aantrekkelijk sociaal klimaat, bieden kansen voor versterking van de regio.

UITVOERINGSKRACHT

Advies 2: Instellen Taskforce Governance

Wij adviseren de Provincie om samen met de Limburgse steden te participeren in een quatro-helix taskforce die tot taak heeft binnen een half jaar afspraken te maken in de regio Zuid-Limburg teneinde publiek-publieke en publiek-private doorzettingsmacht te organiseren ten behoeve van de uitvoeringsfase. Hierbij dienen ook de huidige agendacommissie en het Rijk betrokken te worden als klankbord.

Noord-Limburg:

Op economisch gebied timmert Noord-Limburg goed aan de weg. De uitvoeringsagenda zet in op de ontwikkeling van de belangrijkste economische sectoren (agrofood en agrobusiness, logistiek, proces- en maakindustrie). Ook het woon- en leefklimaat worden aangepakt evenals de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Noord-Limburg doet en dat is goed. Wel bevelen we bij de Noord-Limburgse bestuurders aan om oog te hebben voor problematieken van en in de kleine kernen en daar ook op te anticiperen. Voor wat betreft de arbeidsmarkt in Noord-Limburg zien wij dat de focus momenteel is gericht op het behouden van de huidige inwoners (jongeren) en niet zozeer op het aantrekken van nieuwe bewoners. Hier zien wij een gemiste kans.

Advies 3: Aantrekken en structureel huisvesten arbeidsmigranten

Wij adviseren de Provincie om samen met het Rijk, marktpartijen en maatschappelijk middenveld, direct na oplevering van dit rapport te onderzoeken welke kansen er in de regio's zijn om het structureel aantrekken en binden aan de regio van arbeidsmigranten te bewerkstelligen en hierover binnen 1 jaar te rapporteren. Hierbij adviseren wij om ook mogelijke integratietrajecten uit te werken.

Midden-Limburg:

In Midden-Limburg zien we nieuwe ontwikkelingen op het gebied van samenwerking. Op de terreinen economie, onderwijs, arbeidsmarkt, wonen, zorg en woonomgeving zijn goede stappen gezet. De Transitie-atlas is ingezet op de thema's voorzieningen en onderwijs en heeft in de regio bestuurlijk het bewustzijn gecreëerd dat samenwerking tussen gemeentelijke overheden en andere betrokken stakeholders noodzakelijk is om het woon- en leefklimaat aan de maat te houden. Het is nu zaak om verder uit te rollen wat in gang is gezet en daarvoor is meer ambtelijke ondersteuning vereist.

Advies 4: Verstevig ambtelijke ondersteuning

In het kader van bestuurskracht en doorzettingsmacht adviseren wij SML om samen met de Provincie en het Rijk afspraken te maken over structurele ambtelijke ondersteuning vanuit Provincie en Rijk bij de verdere uitwerking van de demografische opgave in de regio.

Zuid-Limburg:

In de fase van de agenda-ontwikkeling bleek de bestuurlijke samenwerking redelijk op orde, echter de uitwerking binnen de organisaties verdient aandacht in de uitvoeringsfase.

Ten aanzien van de uitvoeringskracht constateren wij dat de uitvoeringsfase andere eisen stelt dan de agenderingsfase. Daarmee verandert de functie en van de 'Agendacommissie Zuid-Limburg' en de 'hieronder' ressorterende triple helix stuurgroepen. Wij achten het verstandig om deze stuurgroepen niet meer als (top-down) agendasettend te positioneren, maar als (bottom-up) verbindend in de fase van uitvoering. Zij zijn niet sturend in de uitvoering maar signalerend, agenderend en verbindend tussen de uitvoerende partijen op inhoud en in hun onderlinge rolverdeling. Dat geldt zeker voor LED dat zich verder dient te verbreden richting echte aansluiting op het MKB.

LED is de netwerkorganisatie, waarin een brede coalitie van partijen samenwerkt om de Brainportagenda te realiseren. LED dient de komende jaren vol in te zetten op de volgende speerpunten:

- Het bevorderen van programma's en initiatieven gericht op de versterking van de innovatiekracht van het MKB, de ketendichtheid tussen bedrijven en de aansluiting van het MKB op de campussen. (bedrijfsleven, banken, campussen en Provincie);
- Het ontwikkelen van projecten gericht op de verhoging van de arbeidsparticipatie niet alleen als middel om dreigend tekort aan arbeidskrachten tegen te gaan, maar ook om vraaggericht nieuwe kansen te

realiseren voor mensen die nu nog aan de kant staan (gemeenten, Provincie, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samen);

- Het ontwikkelen van programma's en projecten gericht op een adequaat en op (kennis-)werkers toegesneden vestigingsklimaat, inclusief de grensoverschrijdende netwerkvorming tussen (MKB-) bedrijven en onderwijsinstellingen (agenda Stad, gemeenten, Provincie, Vlaamse en Duitse werkgeversverenigingen).

Stuurgroep onderwijs

De tafels primair en voortgezet onderwijs en in het bijzonder het MBO-onderwijs hebben voldoende eigen kracht ontwikkeld op Zuid-Limburgse schaal. Zij verdienen een blijvende, goede facilitering in de procesgang en ook is het van belang dat lokaal en provinciaal beleid ondersteunend blijft aan de kwaliteitsontwikkeling van het onderwijs. Wij achten het verstandig om krachtig in te zetten op de grensoverschrijdende kansen in het onderwijs (o.a. via diploma-erkenning en buurtaalonderwijs).

Stuurgroep zorg

Maart 2015 is de rapportage 'Bouwen aan Limburgse vitaliteit' opgeleverd door de commissie 'Bisschops/Kuiper en Rutten'. Uit dit rapport blijkt dat Limburg een uitzonderlijke opgave heeft op het gebied van gezondheid en participatie. In het bijzonder geldt dit voor Zuid-Limburg en Parkstad. De opgave is complex door de gestapelde (o.a. demografische) problematiek en decennialange 'sociale overerving'. Met de transities in het sociale domein (de 3 D's) heeft Limburg de sleutel in handen om daar iets aan te veranderen en een trendbreuk in de sociaaleconomische situatie te bereiken.

Advies 5: Beleg de zorgportefeuille op een zorgvuldige wijze in de demografische opgave voor Limburg

Wij adviseren de provincie om bij het tot stand brengen van die trendbreuk er voor te zorgen dat de vereiste horizontale verbindingen en netwerksturing in de quatro helix burgers-overheid-ketenpartners-kennisinstellingen op de juiste wijze en op de juiste momenten worden gelegd en georganiseerd. De provincie en de gemeenten zijn hierin stuwend, faciliterend en verbindend. De quatro-helix structuur zal aan kracht winnen als de partners elkaar vasthouden en elkaar op de juiste momenten de voortrekkersrol gunnen.

Stuurgroep wonen

In de laatste transformatiemonitor eind 2014 van Public Result wordt opgeroepen tot een betere vervlechting bij de uitwerking van het POL met de thematische focus van de stuurgroep en met de uitvoering van de benodigde private partners (corporaties, bouwers, investeerders en ontwikkelaars), zoals vertegenwoordigd in de stuurgroep. De extramuralisering, nieuwe wetgeving en sociaaleconomische ontwikkelingen zorgen ervoor dat er een tekort aan betaalbare huurwoningen dreigt te ontstaan, recentelijk versterkt door de vluchtelingenproblematiek. Daarom worden door de corporaties de eerder voorziene sloopprogramma's grotendeels omgezet in behoud en renovatie van deze woningen, waarbij een (te)groot beslag gelegd wordt op de financiële spankracht van de corporaties.

WONEN EN RUIMTE

Particuliere woningvoorraad

De daling van de bevolkingsomvang en de effecten voor de woon- en leefomgeving maken het noodzakelijk om in te grijpen en actief te sturen. Een gezonde woningmarkt is van belang voor de leefbaarheid. Het overschot aan woningen in krimp- en ook in anticipieerregio's verdient speciale aandacht de komende jaren. Sinds 2013 is de focus van deze problematiek verschoven van de huurwoningmarkt naar de particuliere woningvoorraad. De extramuralisering, nieuwe wetgeving en sociaaleconomische ontwikkelingen zorgen ervoor dat er een tekort aan betaalbare huurwoningen dreigt te ontstaan. De leegstand in het particulier bezit loopt daarentegen op. Dit komt mede doordat de particuliere woningvoorraad kwalitatief verouderd en steeds slechter wordt. Deze problematiek komt steeds vaker voor en leidt in delen van het land, waaronder bijvoorbeeld Parkstad-Limburg, tot een steeds armer wordende samenleving. Deze problematiek is van sociale aard en treft de maatschappij als geheel. Zeker gezien ook de actualiteit rond de vluchtelingenproblematiek. Het gaat hier om een op te lossen maatschappelijk vraagstuk, waarbij de provinciale en de rijksoverheid niet weg mogen kijken. Om een gewenste herstructurering te kunnen doorvoeren, zijn publieke en/of andere private middelen nodig. Gemeenten, regio's en maatschappelijk middenveld kunnen dit niet alleen. Het middenbestuur en de Rijksoverheid moeten hierin ook hun (financiële) verantwoordelijkheid nemen (bijvoorbeeld via sloop- en transformatiefondsen).

IBA

De aanpak van bevolkingsdaling wordt in Zuid-Limburg gebruikt om te werken aan een ruimtelijke kwaliteitsverbetering en economische structuurversterking van de regio. Om deze stedelijke transformatie succesvol uit te voeren zullen bestaande mechanismen doorbroken moeten. Dit vergt experimenteerruimte voor nieuwe instrumenten, een nieuwe aanpak of een andere rol voor de (lokale) overheid. Bevolkingsdaling legitimeert het om in sommige gevallen af te wijken van nationaal beleid en wet- en regelgeving. Eind 2013 hebben de Parkstadgemeenten en de Provincie Limburg besloten de Internationale Bau Ausstellung (IBA) Parkstad 2020 te organiseren als aanjager voor vernieuwing en transformatie. IBA Parkstad zet in op een bottom-up aanpak om voorbeeld stellende innovatieve projecten te generen die de regionale transformatieopgave raken. In Duitsland wordt dit instrument met steun van de Rijksoverheid (Bond en Landen) al vele decennia met succes ingezet voor stedelijke en regionale transformatievraagstukken.

Advies 6: Particuliere woningvoorraadproblematiek erkennen en aanpakken

Wij adviseren Rijk, Provincie, gemeenten, banken, corporaties en particuliere eigenaren om actief te experimenteren met nieuwe verdienmodellen en instrumenten (zoals IBA) om de vraag- en aanbodbalans in de vastgoedmarkt te herstellen. Rijk en Provincie adviseren wij om zowel juridisch als ook financieel te participeren in deze pragmatische aanpak: biedt ruimte en financier mee. Hiertoe dienen onder regie van Provincie en Rijk binnen 1 jaar concrete afspraken te worden gemaakt. Wegkijken kan niet aangezien het hier gaat om een sociaal-maatschappelijk op te lossen vraagstuk

Advies 7: Ga uit van de noodzaak van behoud betaalbare huurwoningen: minder sloop, meer renovatie

Wij adviseren partijen om in de toekomstige lange-termijn-plannen het behoud van betaalbare huurwoningen als uitgangspunt te nemen en te faciliteren als overheid. Zorg voor een nieuwe balans en maatwerk in relatie tot herstructurering en nieuwbouw. Maak over omvang en verdeling van toekomstige plancapaciteit bindende afspraken via de uitwerking van het POL.

Advies 8: Erken IBA als kwaliteitsinstrument voor waardevermeerdering

Wij adviseren Rijk, Provincie en de regio Parkstad Limburg er samen voor te ijveren dat IBA een plaats krijgt op de Biënnale van Venetië 2016. IBA zorgt voor structuur en samenhang en helpt regio's zich steeds opnieuw uit te vinden, met respect voor het verleden en aandacht voor kansen van de toekomst.

Wettelijk instrumentarium

Het Rijk moet bestaande wettelijke faciliteiten in de nieuwe Omgevingswetgeving handhaven (zoals de mogelijkheid 'bijdragen voor ruimtelijke ontwikkelingen' in de vigerende Wro). Deze bepaling uit de Wro 2008 vormt de basis voor bestaande (Westelijke Mijnstreek), in ontwikkeling zijnde (Parkstad) en mogelijk nieuwe vormen van fondsvorming in het krimpgebied Zuid-Limburg.

Advies 9:

Wij adviseren het Rijk bestaande wettelijke faciliteiten in de nieuwe omgevingswet te handhaven om fondsvorming voor transformatie in krimp- en anticipatiegebieden mogelijk te blijven maken.

VOORZIENINGEN

Ten aanzien van zorg, onderwijs en maatschappelijke (sport) voorzieningen constateren wij dat gemeenten zich ambtelijk steeds bewuster worden van de demografische ontwikkelingen en de noodzaak om hierop in te spelen bij de ontwikkeling van beleid. Deze bewustwording moet ook naar het besluitvormingsniveau worden getild. Politieke bestuurders moeten hiertoe tijdig verantwoordelijkheid nemen en gemeenteraden uitdagen om keuzes voor langere termijn te maken ten aanzien van spreidingsbeleid. Inzet hierbij moet het creëren van sterke voorzieningenclusters zijn en het streven naar gedifferentieerde woonmilieus. Door krimp neemt het gebruik van voorzieningen vaak af, terwijl de kosten van deze voorzieningen niet of niet in gelijke mate afnemen. Dat geldt voor scholen, maar ook voor ander maatschappelijk vastgoed. Leegstand is vaak het gevolg en verdient acute (politieke) aandacht. Om de problematiek aan te pakken zal afgeschreven moeten worden en opnieuw moeten worden geïnvesteerd in voorzieningen en wel aan de maat van de nieuwe bevolkingsomvang waarbij rekening wordt gehouden met de leefbaarheid in de kleine kernen.

Advies 10: Uitrol Transitie-atlassen

Wij adviseren gemeenten, regio's, Provincie en Rijk om in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg, de Transitie-atlas in alle modaliteiten verder uit te rollen, ten einde gemeenteraden te faciliteren in het kunnen maken van verantwoorde, betaalbare en toekomstbestendige keuzes op de terreinen onderwijs, wonen, zorg, detailhandel, bedrijventerreinen, sport en cultuur. Gezamenlijke afstemming waar welke (grote) voorzieningen het best passen is regionaal gewenst. Provincie en Rijk adviseren wij om in dit kader naast het inbrengen van kennis en procesbegeleiding ook financieel te participeren. Hiervoor kunnen o.a. kringgelden uit het provinciefonds worden aangewend.

ECONOMISCHE VITALITEIT

Infra

Een van de absolute randvoorwaarden voor economische vitaliteit is een goede infrastructuur. Ontsluiting via de weg is in Limburg inmiddels redelijk goed op orde (zeker na gereedkomen A2 ondertunneling en de Buitenring Parkstad Limburg). Ook via water en lucht (MAA) is Limburg zeer goed bereikbaar. De railagenda verdient echter nog extra aandacht.

Advies 11: Realiseren IC verbindingen

Wij adviseren de Provincie om de focus op realisatie van de intercityverbindingen Amsterdam-Utrecht-Eindhoven-Heerlen-Aachen-Köln / Rotterdam-Venlo-Düsseldorf / Maastricht-Luik-Brussel en Weert-Antwerpen te verstevigen en zorg te dragen voor snelle effectuering.

Advies 12: Heb aandacht voor het wegennet rond Weert en verbreding van de A67 en de A2

Wij adviseren de provincie en het Rijk om bijzondere aandacht te hebben voor het wegennet rond Weert en de 'flessenhals' aldaar. Met name de verbinding naar Eindhoven is daarbij van groot belang. Ook de verbreding van de A67 en de A2 dient voortvarend te worden doorgezet.

Onderwijs

Een andere noodzakelijke voorwaarde is kwalitatief hoogwaardig en innovatief onderwijs dat aansluit bij de economische ambities van Limburg. Er gebeurt al veel op dit vlak. Doorlopende leerlijnen vanaf basisonderwijs tot HBO en universitair onderwijs zijn in ontwikkeling. Datzelfde geldt voor de vele initiatieven op het vlak van de versterking van de innovatiekracht van het MKB inclusief de aansluiting van dat MKB op de campussen. Een brede triple helixcoalitie van bedrijfsleven, campussen, onderwijs en overheden werkt samen om de doelstellingen zoals vastgelegd in de Brainport 2020-agenda te realiseren.

Toch is, om waardevermeerdering met minder mensen te bewerkstelligen, productiviteitsverhoging vereist. Innovatie is hiervoor essentieel. Health, ICT, techniek/chemie/materialen: techniek op het allerhoogste niveau is nodig. Herstructurering van het techniekonderwijs is noodzakelijk om een breed aanbod te waarborgen in de regio. De doorlopende leerlijn VMBO-MBO-HBO dient ons inziens verder aangevuld te worden in samenwerking met de RWTH Aachen, maar vooral ook met de Universiteit Maastricht en de TU Eindhoven. Juist om de reeds in gang gezette positieve ontwikkelingen die in deze richting bewegen te versnellen, te benadrukken en te verstevigen, willen wij hiervoor een Taskforce formeren.

Advies 13: Taskforce versnelling aanpak onevenwichtigheid opleidingsaanbod onderwijs

Wij adviseren de provincie om samen met de UM, Fontys en Zuyd een taskforce in te stellen om te onderzoeken en voorstellen te doen hoe de onevenwichtigheid in (universitair) opleidingsaanbod en vraag naar arbeid in Limburg te matchen. Vooral ten aanzien van het technisch onderwijs ligt hier een uitdaging die verder uitgediept dient te worden in samenwerking met de TU Eindhoven en de RWTH Aachen.

De ontwikkelingen rond de Smart Service Campus in Heerlen bieden in dit kader veel perspectief. Deze campus in het bijzonder, biedt Limburg de mogelijkheid om partner te kunnen zijn in de euregio: als je wat wil, zorg dan dat je zelf wat bent: Door een toenemend gebruik van digitale processen en mobiele apparatuur verandert de manier waarop allerlei administraties ontwikkeld en onderhouden worden. Deze 'slimme' diensten zullen ook voor de grensregio rond Aken aantrekkelijk zijn mits goed uitgewerkt.

Advies 14: Sluit city deals en continueer inzet ontgrenzer

Provincie, steden en triple helixpartners adviseren wij om in te gaan op het aanbod van het Rijk om City Deals te sluiten over het mogelijk maken van experimenteerruimte en doorzettingsmacht door het Rijk ten behoeve van grensoverschrijdend werken, leren en ondernemen. Hierdoor wordt ook de aansluiting op Agenda Stad geregeld. Triple helixpartners, TEIC, ITEM en de ontgrenzer leveren de casuïstiek waarvoor deze experimenteerruimte en doorzettingsmacht wordt ingezet.

Provincie en Rijk adviseren wij tevens om het werk van de ontgrenzer te continueren en hier de benodigde gelden voor vrij te maken.

5. DECENTRALISATIE-UITKERING EN PROVINCIEBIJDRAGE

De drie centrumgemeenten in Zuid Limburg vervullen een trekkersrol in hun subregio. Zij hebben de taak om samen uitvoeringsafspraken te maken op het gebied van wonen, primair onderwijs en eerstelijnszorg. De centrumgemeenten maken met de overige gemeenten in de subregio's afspraken over de regionale besteding van de decentralisatie-uitkering gemeentefonds (opvolger krimpmaatstaf). Dat betekent ook expliciet samenwerking en afstemming met de overige gemeenten in hun subregio, uitmondend in subregionale afspraken. Ook goede afspraken met het maatschappelijk middenveld behoren daartoe. Daarmee worden kwetsbaarheid en vrijblijvendheid van regionale samenwerking voorkomen.

Verdeling decentralisatie-uitkering Bevolkingsdaling gemeentefonds (bedragen in euro's)

Krimpregio	Bedragen 2016 t/m 2020	Ontvangende gemeente
Parkstad	3.910.787	Heerlen
Maastricht Mergelland	844.762	Maastricht
Westelijke Mijnstreek	765.230	Sittard-Geleen

Een substantieel bedrag van de kringgelden uit het gemeentefonds zal naar verwachting door de gemeenten en de regio's herkenbaar geormerkt worden voor kringdoeleinden. Parkstad overweegt bijvoorbeeld al concreet om driekwart van de decentralisatie-uitkering uit het gemeentefonds te reserveren voor de aanpak van kring, meer concreet voor bijvoorbeeld maatregelen in de particuliere (woon-)sector.

Tot op heden heeft de provincie nog nooit gelden voor kringaanpak geormerkt. Toch is het aanbevelenswaardig om dit nu t/m 2020 wel te doen. Hiervoor gelden de volgende argumenten:

- a. BZK wil de inzet voor demografische kring afbouwen;
Het programmateam bevolkingsdaling bij BZK staat op het punt te worden ontmanteld. Ook de financiële inzet staat ter discussie. Er is geen beter argument voor 'Haagse' voorstanders van afschaffing van de decentralisatie-uitkering Kring, dan het feit dat de lagere overheden het niet nodig vinden om te waarborgen dat deze financiële impuls ook herkenbaar besteed wordt voor het doel, waarvoor de uitkering in het leven is geroepen;
- b. De grote betrokkenheid van de afgelopen jaren bij de thematiek en ontwikkelingen in de kring- en anticipeerregio's lijkt te worden weggevaagd na 2019. Het Rijk heeft gefaciliteerd in het delen van kennis en het begeleiden van processen, onder andere door het organiseren van leerkringen, ontwikkelen van transitieatlassen en MKBA's en door inzet van procesgelden. Nu de noodzakelijke stappen van bewustwording zijn gezet, komt het de komende jaren, misschien wel decennia, aan op de uitvoering. De uitdagingen waarvoor de demografische ontwikkelingen de provincie en de regio's stellen kennen immers een lange termijn en vragen uithoudingsvermogen. Het baart daarom grote zorgen dat in de Rijksbegroting voor Wonen en Rijksdienst wordt gesteld dat het Rijk zich, via de nu op te stellen samenwerkingsagenda's, maar tot 2019 committeert aan de kringproblematiek. "Daarna worden de kringregio's geacht de met kring samenhangende problematiek zelfstandig op te kunnen pakken" (p.30 Begroting 2016 Wonen en Rijksdienst);
- c. Het is evident dat de kringproblematiek ook nog na 2020 een grote impact zal hebben op de maatschappelijke en economische ontwikkelingen van de kringregio's. De kringregio's zijn bij de aanpak hiervan zelf tot veel in staat, maar hebben zeker ook voor de lange termijn de (financiële) ondersteuning van

het Rijk en de provincie hard nodig. Krachtenbundeling en versterking van bestuurskracht is vereist en inzet van provinciale middelen zal zorgen voor de benodigde steun in de rug. Het proces van waardevermeerdering kan alleen worden versneld als ook de provincie financieel participeert en verantwoordelijkheid blijft nemen.

Advies 15:

Evenals de commissie Krikke (Team Midterm Review Bevolkingsdaling 2014), zijn wij de mening toegedaan dat de provincie een cruciale partij is in de aanpak van de krimpproblematiek en dat in sommige gevallen de provincie regie moet nemen om samenwerking en bestuurskracht te stimuleren, te versterken en te versnellen. Krikke c.s. constateren terecht dat in gebieden met huishoudensdaling een cumulatieve van problemen optreedt die de slagkracht van regionale partijen te boven gaat en een intensieve interbestuurlijke aanpak vergt. Daarom, en in het belang van economische vitaliteit en leefbaarheid van de betreffende regio's, adviseren wij om financiële provinciale ondersteuning aan de topkrimpregio's aan (bestaand) krimpbeleid en aan (bestaande) regionale projecten per krimpregio te koppelen voor een zelfde bedrag als het Rijk heeft gedaan via de decentralisatie-uitkering gemeentefonds. Wij adviseren de provincie hiertoe afspraken te maken met de regio's Parkstad, Westelijke Mijnstreek en Maastricht-Heuvelland.

6. BIJLAGEN

Bijlage 1

Hoofdpunten uit de 3 sessies met Maatschappelijk middenveld, bedrijfsleven en overheden Deetman - Weekers (11, 18 en 19 juni 2015)

Algemeen

- Koers houden!
- Van agendasetting naar uitvoering
- Limburg is niet te vatten in 1 mal! Regionale benadering blijft nodig.
- Erken de wereldwijde ontwikkeling van verstedelijking en handel daar ook naar.
- Zoek met de krimpportefeuille aansluiting bij Agenda Stad en the Urban Agenda
- Stempel KRIMP niet meer overal gebruiken. Regio's met grote kansen anders "framen". Denk hierbij vooral aan regio Venlo en Midden-Limburg, zonder de aandachtspunten van de kleine kernen uit het oog te verliezen: de kanskaart spelen!
- Heb aandacht voor cross-overs: durf beleidsterreinen met elkaar te verbinden en daarop te sturen.
- Tref geen generieke maatregelen maar lever en ondersteun maatwerk
- Stimuleer innovatie
- ITEM is een prima initiatief om grensoverschrijdende problemen op te lossen

Samenwerking

- Samenwerking is essentieel.
- Maak Euregionale samenwerkingsagenda's
- Momenteel geen doorzettingsmacht (-kracht)
- Kaders scheppen voor participatiemaatschappij. Niet alleen met de mond... Faciliteren kleine initiatieven en die met durf en bravoure uitdragen en doen
- Inzetten op langere termijnen dan 4 jaar om los te komen van "last van de politiek"
- IBA gebruiken als etalage om innovatiekracht te bundelen

Wonen

- Particuliere Woningvoorraad:
- Focus op verduurzaming
- Focus op veiligheid als eerste voorwaarde voor leefbaarheid
- Slopen overschotten
- Regionale aanpak vereist
- Mismatch kwaliteit woningen
- Aandacht voor wet- en regelgeving tav corporaties is vereist: verhuurderheffing
- Bereid zijn verliezen te nemen
- Pilot: hoogbouw Brunssum
- Leegstandsfonds

Onderwijs

- Meer aandacht voor hoger/ universitair technisch onderwijs
- Automotive: Rond Aken worden motoren Audi, Mercedes, BMW en Toyota ontwikkeld.
- Denken aan verbinding met TU Eindhoven?
- Venlo: 2300 studenten uit Duitsland, Gebruik maken van enorm potentieel in

Nord Rhein Westfalen

- Kracht door mix van internationaliteiten
- Diploma-erkenning Nederland-Duitsland verdient aandacht.
- In onderwijs inzetten op (eventueel verplichten van) Duits
- Zorgen voor nog betere verbinding van de niveaus van het onderwijs
- Aandacht voor ondernemersvaardigheden is nodig
- Pre UM is de internationale oriëntatie
- Concurrentie tussen scholen er uit halen. Innige samenwerking tussen Arcus en Leeuwenborg bij techniekonderwijs (lesgeven in nieuwe unit) stootte op problemen bij de Onderwijsinspectie. Afspraak: Casus wordt omschreven en aan Ministerie BZK voorgelegd. BTW probleem op Chemelot Campus maakt samenwerking 20 % duurder, hetgeen ten koste gaat van het onderwijsbudget.
- Zet in op hightech en vakmanschap. Opleiding niet richten op een specialisme, maar op flexibele inzet. Zorg en techniek meer aan elkaar koppelen. Er komen steeds meer ouderen en dit creëert een eigen werkgelegenheid
- In de maakindustrie ontstaan problemen omdat er over 10 jaar geen vakmensen meer zijn. Richt je onderwijs hier nog nadrukkelijker op. Zet ook in op laagopgeleide mensen. Ontwikkel ervaringsbanen en betrek vakkundige ouderen bij de coaching. Voorbeeld is het Achterhoekse project "Ervaar je baan". Zoek nadrukkelijker de verbinding met het MKB. Hoe verleiden we jongeren? Bij procestechiek is het gelukt

Zorg

- aandacht houden voor de meest kwetsbaren in de samenleving
- Ontwikkelingen 3D's gemeenten nauwkeurig blijven volgen en begeleiden
- Aandacht voor koppelen wonen en zorg. Voorbeeld van ondernemende vitale ouderen die in kleine kernen bezig zijn met het organiseren van zorg- en welzijnsvoorzieningen voor kwetsbare mede-inwoners.
- in het kader van de demografische en epidemiologische ontwikkelingen in Zuid Limburg is het noodzakelijk om afspraken te maken tussen alle relevante stakeholders (fysiek en sociaal domein) over niet concurrentieel zorg en welzijnsinfrastructuur in de wijk /stadsdeel (wijkcoöperatie, wijkportaal, wijkservicecentrum, wijkleerbedrijf, leefbaarheidsteams, sociale wijkteams, beeldcom, domotica etc.) Het Rijk zou dit kunnen faciliteren door bestaande pilots zoals Mijn Zorg, Blauwe Zorg en Anders Beter te flankeren met aansluitende pilots in het sociaal domein. Een intentieverklaring tussen relevante stakeholders is in voorbereiding.

Verkeer en vervoer

- IC Schiphol - Keulen (via Heerlen-Aken)
- IC Maastricht - Parijs
- Voorbeeld snelblusser Heerlen - Aken
- Belangrijk voor: onderwijs, grensarbeid.
- Euregionale OV kaart als idee ingebracht

Economie

- LED wordt als goed voorbeeld genoemd.
- Ontwikkelen strategische visie op internationaal ondernemen
- Van procesgeld naar micro-kredieten

- Geen nieuwe instituten meer optuigen, maar het doen met wat er allemaal al is!
- Werkgelegenheid is belangrijkste hefboom om mensen hier te houden
- Smart Service Campus

Wetgeving

- Overheid roeit teveel tegen de stroom in
- ITEM verdient krachtige ondersteuning
- Randstedelijk denken overheerst in Den Haag
- Verleen ontheffingen om pilots uit te kunnen voeren

Bijlage 2

*Bijdragen van de diverse domeinen (economie, onderwijs, wonen en zorg)
binnen de Agendacommissie Zuid Limburg*

NOTITIE Domein Economie

**INZAKE CROSS-OVERS ECONOMIE EN DOMEINEN ZORG, WONEN EN
ONDERWIJS/ARBEIDSMARKT.**

Inleiding

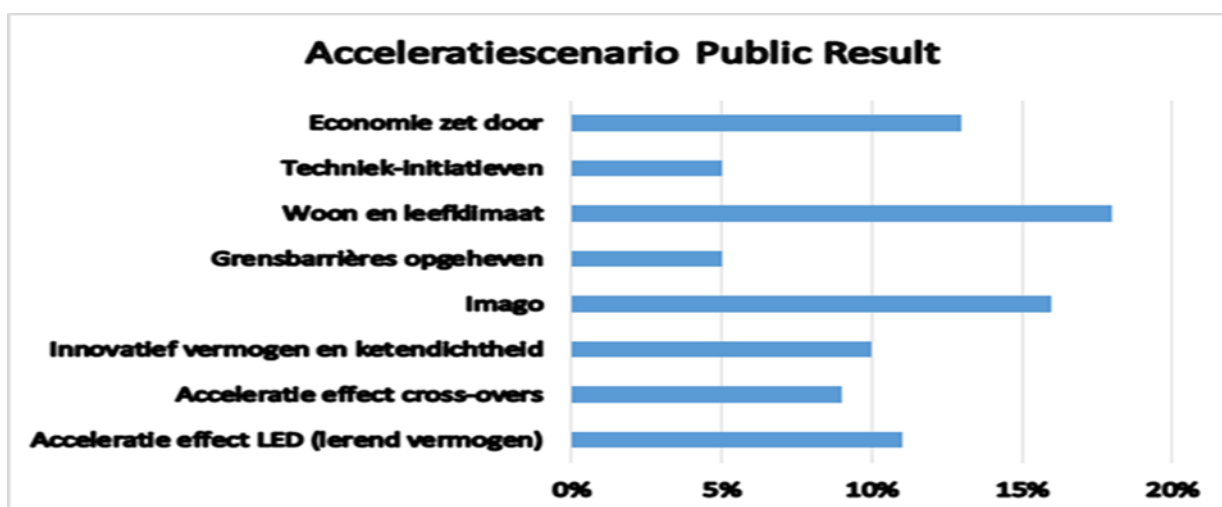
Zuid-Limburg onderscheidt zich van andere door het Rijk aangewezen krimpregio's door de aanwezigheid van een sterke economie. Zuid-Limburg maakt deel uit van de Brainport2020 regio (goed voor 35% van de NL export) en van een sterke economische euregio met als stedelijke kernen Leuven, Aken, Maastricht en Eindhoven met belangrijke kansen indien we er in slagen om de euregionale samenwerking over de grenzen te versterken (ontgrenzen).

De gezamenlijke inzet in Zuid-Limburg sorteert effect. De economische ontwikkeling (BRP) van Zuid Limburg steekt de afgelopen twee jaar gunstig af tegen de andere Brainportregio's. Het aantal vroegtijdig schoolverlaters is in enkele jaren tijd sterk gedaald (Transformatiemonitor Limburg; Public Result). Dat resultaat is bereikt door de inspanning van vele partijen. De campusontwikkeling speelt een centrale rol. De Brightland Chemelotcampus is uitgegroeid tot campus van landelijke importantie. De programmamonitor van Public Result geeft aan dat daardoor circa 40% van de gezamenlijke doelstelling is bereikt.

De uiteindelijke omvang van de bevolking in enig gebied is resultante van de van demografische ontwikkeling (geboorten-sterften) en vestigers en vertrekkers. Hoewel er nog steeds meer mensen sterven dan geboren worden is het hoopvol te constateren dat in een groeiend aantal gemeenten het aantal vestigers groter is dan het aantal vertrekkers.

Kortom de seinen staan op groen, maar er moet nu worden doorgepakkt en zelfs extra gas worden gegeven. Forse transformaties zijn een proces van langere adem. Samenwerking, triple helix aanpak op een en dezelfde agenda en langjarig commitment van partijen zijn kritische factoren voor het slagen daarvan. Transformatiemonitor

De transformatiemonitor geeft inzicht in de versnellingsfactoren.

De monitor wijst op tenminste 5 belangrijke actielijnen nodig om de transformatieopgave te realiseren.

- Ronduit verrassend is het grote belang van een goed woon- en leefklimaat en een dito imago voor de economische ontwikkeling van Zuid-Limburg,
- Belang van doorzetten van gericht economisch beleid
- Belang van ontgrenzen en versterking van de samenwerking met aangrenzend Duitsland, België
- Belang van de inzet op verbetering van de aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt
- Belang van pro-actieve samenwerking in de triple helix. In een snel veranderende samenleving, waarin wij 10% van ons geld uitgeven aan producten die twee jaar geleden nog niet bestonden is gezamenlijk adaptief vermogen van alle relevante partijen in Zuid-Limburg nodig om mee te kunnen in deze wereld.

Opgaven LED 2015-2020.

OP basis van de uitkomsten van de transformatie-monitor heeft het bestuur van LED in de vergadering van 15 april 2015 haar economisch actieprogramma Zuid-Limburg 2015-2020 vastgesteld. (zie ook bijlagen). Per sector zijn focusgebieden, toepassingsgebieden en actielijnen benoemd. Dwars door die sectoren heen zijn de volgende actielijnen benoemd:

- MKB; Versterking clustervorming MKB – grootbedrijf/campusontwikkeling.
- MKB; Versterking innovatiekracht MKB, chemie en materialen, life sciences en health, smart services, logistiek, nieuwe energie, leisure,
- Bevordering ketendichtheid tussen bedrijven/businesscase Nedcar;
- Versnellen projecten verbetering kwaliteit opleidingsprogramma's
- Verhoging arbeidsparticipatie en intersectorale mobiliteit
- Bevorderen goed woon- en leefklimaat,
- Imago en trots op de regio.
- Euregionale oriëntatie

Cross-overs met andere domeinen van de Koers voor Limburg.

Zuid-Limburg staat voor een transformatieopgave, die alleen lukt als iedereen, gezamenlijk en pro-actief daar de schouders onder zet en ook de kansen benut op de domeinen zorg, wonen en onderwijs. Omgekeerd kunnen vanuit die domeinen ook weer belangrijke bijdragen worden geleverd van de economische ontwikkeling van ons gebied.

- Zorg – economie:

Inzet op het realiseren van een grootschalige proeftuin voor Zorg en Technologie. Voortbouwend op expertise van Expertisecentrum Innovatie Zorg en Technologie (EIZT-Zuyd Hogeschool), Huisartsenpost Zuid-Limburg, Patiëntenportaal Orbis/Atrium, Businessdevelopment projecten Dare to Care, Roadmaps, 4eHealth). Nu juist in Zuid-Limburg is sprake van de aanwezigheid van vele kleine bedrijven in de life sciences met een enorme groeipotentie. Daarnaast is sprake van een in potentie sterke cross-over tussen het materialencluster op Chemelot en het life sciencecluster rondom de Health Campus in Maastricht op het terrein van biomedical. Een grootschalige technologische proeftuin is een (ruimtelijk) gebied - met daarbinnen specifieke locaties op het niveau van een regio, stad of woonwijk - waar vijf typen partijen samenwerken. Doel van deze samenwerking is een product of dienst te verbeteren of toegepast te krijgen voorafgaand aan grootschalige marktintroductie. De vijf typen partijen zijn:

1. leveranciers van diensten/producten met bijbehorende service - die de intentie hebben informatie te krijgen deze te verbeteren (op basis van de praktijk/gebruiksinzichten);

2. (team van) onderzoekers en adviseurs die methoden opzetten om te weten te komen wat (nog) beter aansluit bij de wensen van consumenten en gebruikers;
3. consumenten en gebruikers die zorgen voor feedback op (de samenstelling van) het product en/of de dienst die wordt geboden;
4. ontwerpers van de producten (bedieningspaneel) en diensten (service/het samenspel van alle onderdelen m.b.t. gebruik en/of onderhoud); en
5. decentrale overheden (provincie, gemeenten, wegbeheerders, waterschappen etc.) en intermediaire organisaties die faciliteren dat het samenspel in de proeftuin (juridisch, ruimtelijk etc.) kan en mag. Dit omvat het onderhouden van contacten met potentiële gebruikers zoals inwoners en bedrijven alsmede zaken als vergunningen, gebruik van de openbare ruimte etc. De groep overheden en intermediaire organisaties levert ook communicatiedeskundigheid om naar de buitenwereld uitleg te kunnen geven over aard en werking van de proeftuin in algemene zin.

- Woon- en leefomgeving – economie:

Inzet op het realiseren van een passend woon- en leefklimaat ook in euregionaal perspectief. Vanuit LED wordt initiatief genomen om samen met relevante partijen en actieprogramma te ontwikkelen. Bouwstenen daarvoor zijn het provinciaal onderzoek naar het vestigingsklimaat en de onderzoeken van Gerard Marlet (Atlas NL gemeenten en kansentlas grensoverschrijdend). Wij hebben Gerard Marlet gevraagd om met betrokken partijen dit onderzoek te vertalen naar 15 concrete tastbare en haalbare beleidsopties.

Inzet op het ontwikkelen van een grootschalige proeftuin op het vlak van duurzaamheid en nieuwe energie. Daarbij wordt bij voorkeur ook de relatie naar IBA Parkstad/Zuid-Limburg? gelegd.

Inzet op versterken van de sector toerisme en recreatie, ook als middel om de aantrekkelijkheid van Zuid-Limburg voor de eigen inwoners en mensen die hier komen werken te vergroten.

- Onderwijs/arbeidsmarkt – economie

Innovatie is mensenwerk. Inzet op de relatie economie- onderwijs-arbeidsmarkt ligt zeer voor de hand. Twee aanzetten; De continue aandacht voor de versterking van de aansluiting van (technisch) onderwijs op de vraag van het bedrijfsleven. Competentiegericht, met als belangrijke opgaven de samenwerking tussen MBO's en bedrijfsleven (TOZL) en de continuïteit van de centers of Expertise (CHILL, EIZT en NEBER), waarvan de financiering in 2017 afloopt

De ontwikkeling van een aanpak voor vraaggericht arbeidsmarktbeleid. Startpunt en voorwaarde sine qua non daarvoor is de ontwikkeling van een gezamenlijke aanpak om meer en beter inzicht te krijgen in de vraagontwikkeling bij bedrijfsleven, grootbedrijf maar zeker ook midden- en kleinbedrijf. De cijfers van Public Result geven aan, dat in Zuid Limburg rekening moet worden gehouden met forse tekorten op de arbeidsmarkt. Campussen, investeringen in de maak, procesindustrie, logistiek, distributie en transport, de customer service sector, de aandacht voor de ambachten, de hospitality sector zijn de economie drijvers met de daaruit voortvloeiende behoefte aan arbeid. Bedrijven en instellingen in de regio hebben nu en morgen gekwalificeerd personeel nodig. De arbeidsbemiddeling in Zuid-Limburg is versnipperd. Daarom willen we een Mobility Talent Centre Zuid-Limburg inrichten. Het MTC richt zich op het op voorraad beschikbaar hebben (krijgen) van gekwalificeerd personeel. Hiermee wordt ingespeeld op de behoefte aan gekwalificeerd personeel op sectorniveau, de wijzigingen op de arbeidsmarkt (werkgaranties in plaats van baangaranties, het combineren van banen en werk), het bieden van meer perspectieven voor talenten van hoog tot laag.

Notitie Domein Onderwijs

HÉÉL LIMBURG WERKT!

Zuid Limburg staat op een bijzonder kruispunt: enerzijds is er een enorm economisch groeipotentieel, anderzijds krimpt de beroepsbevolking. Er is maar één manier om dat uitdagende dilemma te keren naar kansen en groei. Dat is samen aan de slag met Héél Limburg Werkt.

Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

Limburg Economic Development voorspelt 24.000 banen de komende 5 jaar in Zuid Limburg, waarvan 17.000 nieuwe banen door intensivering op het economisch beleid. Van de 24.000 zijn er naar verwachting 19.500 (zie LED boekje Samen werkt) MBO opgeleiden en 1.600 HBO-ers opgeleiden absoluut noodzakelijk om de groeiambitie te realiseren. Een gigantische uitdaging voor Zuid-Limburg.

Groeipotentieel

De groei in werkgelegenheid komt onder andere voort vanuit de Zuid-Limburgse Campussen; de Brightlands Chemelot Campus, de Brightlands Health Campus en de Brightlands Smart Services Campus. Maar daarnaast zeker ook door investeringen in de Zuid-Limburgse speerpuntsectoren; logistiek, leisure, zorg, customer services en de maak- en procesindustrie.

Aanbod arbeidsmarkt

Mede door de economische crisis is het aantal werklozen in Zuid Limburg hoog, “de kaartenbakken” (zoals dat oneerbiedig wordt genoemd) bevatten voor Zuid-Limburg bijna 30.000 werkzoekenden. Daarnaast zijn er ruim 26.000 ZZP-ers in Zuid-Limburg. Een ruim potentieel aan mogelijke arbeidskrachten.

Opleidingsmarkt

Het onderwijs in Zuid Limburg is goed; de PO, VO en MBO scholen krijgen positieve waarderingen van de inspectie, Zuyd Hogeschool behoort tot de beste van Nederland en de Universiteit Maastricht is internationaal zeer aantrekkelijk. De aantallen PO leerlingen lijken te stabiliseren. De VMBO leerlingen en daardoor ook de MBO leerlingenaantallen dalen de komende 8 jaar nog met 2% per jaar. Die daling gaat niet lineair maar vertoont een grillig verloop, zeker per sector. De technieksector lijkt weer aan te trekken. Administratieve sectoren en toerisme (dit terwijl leisure één van de groeimotoren van de regio is) lopen terug, in de zorg stabiliseert het. Door de economische crisis en de grote verschuivingen, bijvoorbeeld in de zorg, is het aantal BBL leerlingen (die werkend leren) fors teruggelopen. Je ziet een compensatie van BBL naar stijgende instroom BOL (dagonderwijs op school). Het is de verwachting als de markt weer aantrekt deze compensatie weer teniet wordt gedaan. Ook het doorstuderen van MBO4 naar HBO is populair, vooral bij de geslaagden van Leeuwenborgh. Bij sommige opleidingen studeert meer dan 75% van de afgestudeerden door in het HBO. Vaak zelfs naar HBO opleidingen die niet verwant zijn met de genoten MBO opleiding. Oorzaak is hoogstwaarschijnlijk de schaarste op de arbeidsmarkt.

In sommige sectoren zijn er nauwelijks nog stageplaatsen te vinden terwijl in andere sectoren de vacatureruimte niet kan worden ingevuld.

De opleidingen van de onderwijspartijen sluiten in hoge mate aan bij de hierboven genoemde Zuid-Limburgse speerpunten en hebben voldoende potentie om mensen naar en in deze speerpunten te scholen. Zeker als dit geschiedt in co-creatie met het bedrijfsleven. De afgelopen jaren zijn er daarnaast een aantal nieuwe innovatieve onderwijsconcepten ontwikkeld en geïmplementeerd om de aansluiting met de behoeften van de regionale arbeidsmarkt te optimaliseren. Denk bijvoorbeeld aan: TOZL (Techniek Opleidingen Zuid Limburg), CHILL (Chemelot Innovation and Learning Labs) en ZTL; Zorgtechniek Limburg. Daarnaast zijn er landelijke gesubsidieerde innovatieve samenwerkings-programma's actief in alle onderwijssectoren (zie bijlage).

De ommekeer

Wat nu als de economie weer aantrekt en het groeipotentieel wordt aangesproken? Als de economie inderdaad een groeispurt ingaat is er acuut deskundig personeel nodig. Gezien de hierboven geschetste situatie van de uitstroom van het onderwijs, zal dat nooit synchroon kunnen worden ingevuld. De “war on talent” zal dus in Zuid Limburg in alle hevigheid losbarsten. Alle werkgevers zullen op hun eigen wijze personeel gaan aantrekken. Grote bedrijven zullen door aantrekkelijk aanbod interessanter worden dan het MKB, daar ontstaat een risico.

Groei kent twee scenario's; óf de groei wordt geremd door te weinig werknemers en bedrijven zoeken hun heil elders. Of de vacatures worden door werkzoekenden vanuit andere provincies en de EU landen ingevuld. Voor de economische groei van Zuid Limburg is het tweede scenario niet nadelig, immers buitenlandse werknemers zullen hier komen wonen en deelnemen aan het economisch verkeer. Zeker als ze zich hier ook willen vestigen zal dat onze economie versterken. Als het forenzen werknemers uit de Euregio zijn, dan dragen zij evengoed bij aan de economische ontwikkeling. Nadelig is, dat als alle arbeidsplaatsen op deze wijze worden opgevuld, de kansen voor afgestudeerde Zuid Limburgse jongeren kleiner zullen worden, evenals de kansen voor regionale werkzoekenden. Waarschijnlijk doen alle variaties zich op de een of andere manier voor. Het scenario dat zich richt op het vergroten van de kansen voor de Limburgse werkzoekenden, moet in ieder geval worden opgepakt. Het mag duidelijk zijn: daar moeten we vandaag mee beginnen. Pro actief om de kansen te faciliteren, in het vertrouwen dat de economische groei in Zuid Limburg realiteit zal worden.

De oplossing

Voor de 26.000 ZZP-ers in Zuid-Limburg, die nauwelijks bij- en nascholing volgen, verslechtert hun positie op de arbeidsmarkt omdat hun kennis steeds minder actueel wordt. Leven lang leren programma's dienen te worden aangeboden zodat ook deze beroepsbeoefenaren up to date kunnen blijven.

Zij-instroom is de meest kansrijke interventie naast de reguliere onderwijsuitstroom. De Zij-instroom interventie bestaat voor werkzoekenden uit een omscholing- dan wel opleidingstraject in een kansrijke sector. We streven naar werkzekerheid (geen baan zekerheid). Dat traject wordt gebouwd op de ambitie en motivatie van de werkzoekende (vraaggericht vanuit de werknemer), op de reeds aanwezige kennis en vaardigheden (EVC's), zal hoofdzakelijk via individueel maatwerk worden aangeboden, aangepast aan de wensen van het bedrijfsleven (vraaggericht vanuit de werkgevers) en uitgevoerd worden binnen de bedrijven. Het opleidingstraject dient een publieke legitimering te hebben (erkend diploma) immers de werkzoekende dient zijn/ haar kansen ook later in het werkzame leven moeten kunnen benutten ook als de arbeidsmarkt weer verandert. Het gaat daarbij niet alleen over kennis en vaardigheden of werkervaring opdoen maar tevens aandacht voor moderne competenties die voor veel banen noodzakelijk zijn. (bijvoorbeeld 21 century skills). Specifieke aandacht dient te worden besteed aan de eigen inbreng van met name MKB bedrijven. Voor een omvangrijk succesvol scholingsprogramma is de “vraag voorspelbaarheid” van het MKB een voorwaarde.

Een zij-instroom aanpak vraagt om nauwe samenwerking tussen de gemeenten, provincie, MBO, HBO en WO instellingen, UWV, het Rijk (landelijk, provinciaal en lokaal) en het bedrijfsleven. Een eenduidig programma, getrokken door één coöperatief verband (gedeeld eigenaarschap) en één gezamenlijk investeringsfonds (gedragen door alle coöperatie partners) is voorwaarde voor succes. Flexibiliteit en doelgerichte service dienen de leidende thema's te zijn. Mobiliteit- en talentcentra kunnen de virtuele of fysieke plekken zijn waar de samenwerking wordt gebundeld, waar werkzoekenden in werkpools vindbaar zijn en waar snel passende oplossingen gerealiseerd kunnen worden.

Naast werkeloosheid, zijn er vaak andere problemen in en rond het gezin. Initiatieven voor betaalbaar wonen, zorg- en hulparrangementen op maat, reisvoorzieningen, kinderopvang, etc. dienen parallel aan dit programma te worden aangeboden. Dat vraagt om specifieke maatwerkondersteuning vanuit publieke voorzieningen. Samen met zorgverleners, welzijnsorganisaties en de woningcorporaties dient de aansluiting met het “Héél Limburg Werkt” programma te worden geborgd.

Alles bij elkaar een relatief eenvoudige interventie in het belang van Zuid Limburg en haar inwoners. We kunnen morgen starten als we integraal met alle domeinen de handen in elkaar slaan en de fondsen bundelen. Dat is ook de ambitie van Koers voor Limburg. Het MBO onderwijs wil daar graag het voortouw in nemen en tot een plan van aanpak komen. Als dat ergens mogelijk is dan is het in Zuid Limburg waar al vele transitie samen tot goede oplossingen hebben geleid.

J. Kusters

Voorzitter domein Onderwijs “Koers voor Limburg”

Bijlage:

Succesvol lopende projecten en programma's waar het onderwijs bij betrokken is.

- STEM 2 ZL, uitrol W&T op 35 scholen in basisonderwijs
- Lichting Zuid, kracht van ZL/techniek voor groep 8
- Toptechniek in bedrijf ZL, doorlopende leerlijn vmbo-mbo
- CiV/CoE Zorgtechnologie ZL, mbo-hbo
- CiV/CoE Chemie (CHILL) ZL, mbo-hbo
- Mbo logistiek ZL
- Mbo techniek mede in relatie tot Nedcar
- NEBER, hbo energie/duurzaamheid
- Knowledge at work, duaal onderwijs universitair niveau
- EPIC, vacaturevulling internationaal
- Topbanen-zuid, vacaturebank euregionaal steeds 10.000 vacatures
- Limburg Magnet; behoud hbo en universitaire studenten voor ZL
- Intersectorale mobiliteit (logistiek, call centra, zorg)
- Chemelot Bachelor Science Opleiding
- Talent Centraal, beurzenprogramma t.b.v. versterking relatie RWTH

Notitie Domein Wonen

De prioriteiten zoals verwoord in het Koersplan zijn door de stuurgroep opgepakt en op basis van eigenstandige research uitgediept voor 5 kernthema's. Grote zorg is de betaalbaarheid van het wonen voor grote groepen aan de onderkant van de samenleving, mede door de cumulatie van huurstijgingen, zorgkosten en achterblijvende inkomsten door de crisis. Levensbestendig maken van woningen is voor deze groepen ook niet of nauwelijks mogelijk.

De herbestemmings- en transformatievraagstukken krijgen een moeizame invulling, waarbij de sloop veel langzamer gaat dan geprognosticeerd. De aanpak van de particuliere woningvoorraad en de binnenstedelijke gebiedsontwikkeling verloopt moeizaam, zonder duidelijke analyse en plan van aanpak. Duurzaamheid is voor de particuliere woningvoorraad een wens met weinig realiteit.

De stuurgroep heeft e.e.a. via een brief bij GS op tafel gelegd, maar verder dan een bedankbrief (dec 2014) en de toezegging, e.e.a. waar mogelijk bij de uitwerking van het POL te betrekken, is het niet gekomen. De positie van de stuurgroep Wonen is problematisch, omdat de provincie en de drie centrumgemeenten het woondomein exclusief claimen, zelf niet meer present willen zijn in de stuurgroep en de private sector mondjesmaat wordt geraadpleegd. De stuurgroep heeft ook geen mogelijkheden tot ondersteuning buiten het ambtelijk secretariaat.

In de laatste transformatie-monitor roept Public Result op tot een betere vervlechting bij de uitwerking van het POL met de thematische focus van de stuurgroep en met de uitvoering met de benodigde partners, zoals ook vertegenwoordigd in de stuurgroep.

De stuurgroep wil duidelijkheid over deze vervlechting en klankbordfunctie. Ondanks dat een integrale aanpak, ook gezien alle ontwikkelingen binnen het sociale domein, noodzakelijk is, krijgt de stuurgroep, of zo u wilt klankbord, geen positie.

Deelconclusie 1

De samenwerking in Koers met de kerngemeenten en provincie is niet optimaal. Daarnaast zijn de werelden van de woningbouwcoöperaties, maatschappelijk vastgoed en de commerciële woningmarkt moeilijk verenigbaar.

De samenwerking in de Stuurgroep met een vertegenwoordiging van alle partijen (corporaties, marktpartijen, gemeenten en provincie) is onvoldoende. Dit komt met name, omdat de provincie en later de gemeenten geen acte de presence meer geven in de stuurgroep en het domein wonen exclusief claimen, zonder behoefte aan een klankbord en slechts incidenteel contact met marktpartijen (overleg plancapaciteit). De uitvoering, lees transformatie in Zuid-Limburg stukt al geruime tijd. Er zijn tegenstrijdige bewegingen, bijvoorbeeld door het probleem van steeds minder betaalbare woningen in de sociale sector worden de eerder voorziene sloopprogramma's grotendeels omgezet in behoud en renovatie van deze woningen. De provincie heeft daarentegen als instrumentarium een regeling ingevoerd, waarbij 2 woningen gesloopt moeten worden, voordat een nieuwbouwwoning vergund wordt. Het is zaak om daadwerkelijke samenwerking en interactie tussen alle betrokkenen in het woondomein in Zuid-Limburg snel te versterken. Er moet daarbij prioriteit gegeven worden aan de uitvoering met een goede match tussen vraag en aanbod en het realiseren van noodzakelijke cross-overs met andere domeinen. Een verbeterde samenwerking is ook een eerste vereiste om aan te sluiten bij de Agenda Stad van het Rijk. Het kabinet heeft in zijn Voortgangsbrief Agenda Stad aan de Tweede Kamer dd.26 juni 2015 aangegeven te willen komen tot z.g. City Deals, waarbij het Rijk als partner kan op treden en kan faciliteren. Als voorbeeld noemt het kabinet het voorstel van de G32 om tot een akkoord stedelijke vernieuwing te komen. Met als mogelijke onderdelen het bevorderen van binnenstedelijk bouwen, het verbeteren van de particuliere woningvoorraad en de

transformatie van leegstaand vastgoed. Het is zaak dat de steden in Zuid-Limburg net op die onderwerpen aansluiten met concrete voorstellen om te komen tot eerdergenoemde City Deals. Ook IBA Parkstad wordt in de Voortgangsbrief genoemd en het is voor de hand liggend om voor deze zeer omvangrijke, multidisciplinaire transformatieopgave eveneens concreet te worden over inhoud en bijdragen van betrokken partijen om alsdan op dit regionale niveau ondersteuning van het kabinet te vragen.

Graag zetten wij ons in om tot verdere aanpak en invulling te komen,

namens de Stuurgroep Wonen,
Mirjam Depondt en Huub Smeets, augustus 2015

Notitie Domein Zorg

Notitie van Platform Zorg ten behoeve van de commissie Weekers/Deetman

Met drie proeftuinen (Blauwe Zorg, Mijn zorg, Anders Beter) – waarvan twee aangewezen door de minister van VWS – is Zuid Limburg de proeftuindichtste regio van Nederland. Hoewel de uitkomsten van de landelijke evaluatie van de proeftuinen nog niet beschikbaar zijn, bestaat de indruk dat de prestaties van de drie Zuid Limburgse proeftuinen gunstig afsteken in vergelijking met de andere

zeven proeftuinen. De aandacht voor zorginnovatie in Zuid Limburg is relatief groot. Dit is onder andere te verklaren uit de gezondheidstoestand en het zorggebruik in de regio. De gezondheidstoestand en het zorggebruik steken ongunstig af bij de rest van Nederland. De relatief slechte gezondheid en het hoge zorggebruik staan niet op zichzelf. In breder verband heeft Zuid Limburg te maken met relatief veel sociale problemen. Het recent gestarte project van de GGD-ZL 'Bronsgroene zone: positieve gezondheid' is een beloftevol initiatief om met een bredere blik deze problemen aan te pakken. Echter, de vraag kan worden gesteld of dit initiatief alleen voldoende is om sociale problemen in deregio te reduceren.

Door het relatief hoge zorggebruik pakken de decentralisaties van de jeugdzorg en zorgtaken naar de gemeenten per saldo financieel nadelig uit voor Zuid Limburg. Zonder verdere aanpassingen van de verdeelmodellen van de jeugdzorg en de Wmo zal de opgave voor de gemeenten in Zuid Limburg om de uitgaven aan jeugdhulp en Wmo voorzieningen in overeenstemming te brengen met de middelen die hiervoor door het Rijk beschikbaar zijn, groter zijn dan elders.

Om de uitgaven in overeenstemming te brengen met de middelen is – zoals dat in het jargon wordt genoemd - een transformatie van de zorg nodig. Helaas moet worden geconstateerd dat deze transformatie nog onvoldoende van de grond komt. Dit is overigens niet alleen in Zuid Limburg het geval. Gezien de relatief grotere financiële opgave waarvoor de gemeenten in Zuid Limburg staan,

bestaat het risico dat als niets wordt gedaan – en de transformatie niet van de grond komt - de wal het schip zal keren (met alle sociale gevolgen en gevolgen voor de kwaliteit en beschikbaarheid van zorg van dien).

Een tweede risico als gevolg van de beperkte financiële middelen is het ontstaan van afwentelgedrag tussen gemeente (Wmo), zorgverzekeraar (Zvw) en zorgkantoor (Wlz). Zowel de

noodzaak tot transformatie van de zorg als het voorkomen van afwentelgedrag vragen om verdere regionale samenwerking tussen gemeente, zorgverzekeraars en zorgaanbieders. In de ziekenhuiszorg is met de fusie tussen Orbis en Atrium een van de grootste ziekenhuizen van Nederland ontstaan. Het derde ziekenhuis in de regio – azM/MUMC – is daarentegen het kleinste academische ziekenhuis van Nederland. Elders in Nederland is een ontwikkeling gaande van concentratie en verregaande samenwerking en voornemen tot fusie tussen academische ziekenhuizen. Als deze ontwikkeling zich voortzet zal het verschil tussen het azM/MUMC en de andere UMC's in Nederland alleen maar groter worden.

Opgesteld door de voorzitters: dhr. W. Groot en dhr. R. Goedmakers 2 september 2015